

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

Tractatvs III. De iuramento & periurio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

fauit, iterum beneficia sine diminutione conferri debent.

Pensio non nisi moderata constitui debet, quæ 6
 pleunque est tertia pars fructuum vt tantum maneat beneficiato, vt honeste statum suum conseruare possit: Alioquin si Parochiæ nimis tenues redditus habent, viri docti fugientes labores ad otium & pingues Canonatus aspirabunt, Ecclesiæ autem hominibus indoctis committi debebunt non sine populi spirituali detrimento.

7
 Spectato iure communi pensarius obligatur ad subsidium charitativum, & similia onera realia secundum proportionem reddituum quos accipit, quia qui sentit commodum debet & onus sentire. Consuetum tamen ferme est, vt pensiones libere designentur, aded vt totum onus ad titularem siue rectorem beneficii pertineat.

TRACTATUS TERTIVS.

De iuramentis & periurio.

CAP. I.

De notione & definitione iuramenti.

Iuramentum (dictum à Iure, quia quod cum iuramento asseritur aut promittitur instar firmissimi iuris seu decreti haberi debet,) est inuocatio diuini nominis in testimonium alicuius rei.

NB. Finis iuramenti est confirmatio rei dubiæ iuxta Hebr. 6. Omnis controuersiæ finis ad confirmationem est iuramentū, cum enim particularia facta

Aaa

& pro-

& promissa hominum sæpe incertæ veritatis sunt, quæ que per necessariam rationem confirmari possint, ideo solent confirmari per testes. Verum humanum testimonium sufficiens non est ad eiusmodi confirmationem; partim propter defectum humanæ veritatis; quia homines sæpe mētuntur, partim propter defectum cognitionis, quia homines nō possunt cognoscere occulta; cordium, nec absentia, de quibus tamen loqui solemus, & expedir humanis rebus, vt de his etiam aliqua certitudo habeatur. Quamobrem necessarium fuit recurrere ad diuinū testimonium, quia Deus nec mentiri potest, nec cum aliquo dicit, non tamen absolutè petitur à Deo, vt dicti veritatis actuali aliquo signo statim contestetur, sed si voluerit, quando voluerit saltem, cum illuminabit abscondita tenebrarum.

2. Quod per falsum Deum fit, iuramentum per se loquendo obligatorium non est, nam iuramentum inuentum est ad confirmandam veritatem, quatenus fieri potest testimonio infallibilis cuiusmodi est solius veri Dei.

3. Ad iurandam animus siue intentio requiritur, non sola verba, imò solo animo iurari potest absque externo signo, v. c. qui cum intentione iurandi dicit *in veritate hoc faciam*, dummodo sit ipsi animus Deum in testem inuocandi.

4. Ad rationem iuramenti requiritur, vt non meram assertionem veritatis contineat, sed petitionem seu inuocationem testimonii diuini, quare si solummodo enunciatio dicatur tacita *Coram Deo hac dico*, Deus scit, me verum dicere: Deus videt, ita esse, Deus mihi testis est, non sunt iuramenta, tamen hoc vltimum frequentius vt iuramentum accipitur ex moribus etiam lo-

quæntis potest conici, vtrum is frequenter, an vix
vquam iurare soleat.

In vocatio testimonii diuini tum explicitè fieri
potest (v.c. per Deum iuxta Apostolum. i. Cor. i. Te-
stem Deum in ioco) tum implicitè v.c. per creaturas,
non simpliciter, sed vt in Deum relatas, prout in iis
diuina potentia specialiter elucet iuxta Deut. 32 & 4.
Testes inuoco cælum & terram. Et Matth. 5. Per cælum,
qui thronus Dei est, per terram, qui scabellum pedum eius.
Simili modo per Euangelium iurari solet, quippe in
quibus infallibilis Dei veritas nobis manifesta con-
tinetur.

Tantò decentius est iuramentum per creaturam,
quandò illa sanctior aut excellentior.

Cum in sacris canonibus sub excommunicatione
prohibetur iuramentum per creaturam, intelligitur de
gentilium iuramentis) per Iouem, solem, idque pro-
pter simulationem & scandalum. NB In exortatorio
iuramento per creaturam (per animam) in quam Deus
iudicium exerceat, nisi verum sit, quod dicitur, mi-
nus periculi superstitionis aut scandali subest.

C A P. II.

De quibusdam iurandi formulis.

HÆ sunt veræ formæ iurandi, per Deum ita est,
Deus mihi testis esto, item *Auff mein Ahd!*
in foro iudiciali, quando iudex dicat: *Gelob an auff
mein Ahd!* id est, promitte mihi iuratus, quia hæc est
iudicis intentio iuramenta exigentis. Et ista verba
etiam in vulgari sermone iuramentum continent, si
deliberate proferantur, quia ad iurandum satis est,
velle verba usurpare eo sensu, quo secundum
aliorum ita iurantium consuetudinem usurpari so-
lent. Hæc autem consuetudo videtur Germanorum;

Aaa x vt for-

vt formula illa *auff mein Ahd* / pro iuramento usurpetur. Ergo, nisi de alia usurpantis intentione constet. *bey meiner Trew* secundum Theologos non est iuramentum, quia qui dicit per fidem meam hæc faciam, non de fide Christiana sed de moralis loquitur.

2 Fides à sacerdotibus interponi solita per sanctam crucis consecrationem, non est propriè iuramentum (quia Sacerdotes ex leui causa iurare non debent) sicut nec fides à Principibus interposita, quamuis in externo foro, vbi iuramenta accipiuntur, & obseruari iubentur, v. c. *bey vnsern geistlichen Wörden*: Ratio; quia in totius Clericalis & Sacerdotalis status grauem ignominiam cedit, si fides tali modo ac forma data violetur. & apud Principes *bey vnsern Fürstlichen adelichen Ehren* / quia in eiusmodi personis fidei principalis seu excellentis loco iuramentum esse censetur.

3 Homagium (sacramentum fidelitatis) quod Vassalli Domino suo & Clerici feudum temporale habentes præstare debent est propriè iuramentum.

4 In veritate item in conscientia mea non videntur esse iuramenta, quia est simplex assertio, seu prælatio hominis vera loquentis: Alia est ratio si dicas: In veritate Dei ita est; Et, tam verum hoc, quam verè Deus est, quia his loquendi modis diuina veritas inuocatur.

C A P. III.

Vtrum licitum sit iurare.

1 Iuramentum si debito modo fiat est actus virtutis Religionis iuxta Deuteron. 1. *Illi soli seruius es per nomen eius iurabis*; ratio, quia pertinet ad colendum Deum.

Dei eius infallibilem veritatem agnoscere & prædicare.

Christus docens, *Ego dico vobis, non iurate omnino*, 2
Matth. c. 5. mandat sine necessitate iurandum non esse propter periculum periurii, & propter irreuerentiam, quæ committitur contra Deum iurando leuiter & sine causa.

Iuramentum religiosum duas condiciones habere debet veritatem & iustitiam & iudicium siue discretionem & reuerentiam. 3

CAP. IV.

De diuisionibus iuramenti.

Iuramentum aliud est necesse, quod à superiori ad inferioram litem ad criminis purgationem, &c. deferretur: Aliud est voluntarium quod spontè suscipitur ex partium conuentione. Item aliud est iudiciale & aliud est extraiudiciale. 1

Præterea Iuramentum aut est verbale, quod fit per verba diuini nominis contestationem expresse, vel virtualiter significantia aut reale, si solo tactu Euangelii, aut digitorum eleuatione à muto exprimitur, imò per consuetudinem etiam à petentibus loqui: Aliud mixtum (corporale) quod præter verba etiam tactum Euangelii continet, utpote maiori reuerentia præstandum: Violatio huius grauior uti & obligatio. Aliud iuramentum est simplex, aliud solemne, canonico tactu Euangelii. 2

Interdum Iuramentum fit per simplicem nominis diuini contestationem; aliud verò per execrationem cum iurans sibi ipsi aliquid mali à Deo falsitatis vindice imprecatur, nisi verum, quod asseruit aut promittit: Sic Sanctus Paulus. 2. Corint. 1. 3

Aaa 3 testem

testem Deum inuocabat ad animam suam: *Vitacō*
simus etiam iurantis modus est; sic me *Deus* adiu-
uet, &c.

4 Præcipua iuramenti diuisio est in assertorium
(quo confirmatur dictum de præsentē, vel præterito;
Aliud promissorium, quo confirmatur dictum
de opere futuro. v.c. Iuro, me hominem non occi-
disse, imò me in Deum credere, est assertorium.
Iuro, me opem laturum, est promissorium, neque
obstat, quod alienum factum iuramento confirma-
ri solet ob probabilem cognitionem. (Clericus de
crimine infamatus, cui indicta purgatio canonica
tactis Euangelis iurare quidem tenetur de veritate,
alii tamen, qui vt testes innocentiae producuntur iu-
rant tantum de credulitate, existimare se, illum in-
nocentem esse.

NB. Periurus censerī non debet, si iurantis inten-
tio sit, duntaxat opinionis suæ maiorem probilitate
asserere, & iuramento confirmare velle licet talis est
persuasio incerta & in se falsa.

NB. In iuramento promissorio etiam includitur
assertorium, si iuramentum cadat super opus facien-
dum.

5 Iuramentum de opere futuro interdum est nu-
dum ac per se stans, v.c. comminatorium, quo alteri
pœnam commertam minamur, in eo enim nulla
propria inest obligatio ex virtute iustitiæ aut fide-
litatis; nihilominus ex virtute religionis erga Deum
obligatur iurans ad pœnam inferendam si licite
possit: Ita iuratio dandi Eleemosynam pauperi, est
nudum iuramentum, separatio ab obligatione ex
virtute iustitiæ.

6 Præuaricatio iuramenti simplicis, pura, si quæ

sine ulla promissione ac pacto erga alterum simpliciter iuret, se hoc vel illud facturum, cum contineat obligationem futuro tempore veram faciendi assertionem boni operis ob reuerentiam diuini numinis: Ideo vnicam ex genere suo mortalem malitiam continet. Sed confirmatorium iuramentum promissionis est vel erga Deum, (quod est votum iuratum, continens duplicem obligationem ex virtute religionis, videlicet promissa Deo fideliter reddenda, & nominis eius testimonium in vanum non assumendum esse) quare præuaricatio talis iuramenti duas diuersæ speciei malitias contra Religionis virtutem complectitur. Vel est confirmatorium promissionis erga hominem (quod est pactum iuratum, continens tum obligationem iustitiæ & fidelitatis erga promissarium, tum obligationem propriam iuramenti erga Deum; Et talis iuramenti præuaricatio est in duplici specie malitiæ contra Religionis iustitiam.) Vel est confirmatorium promissionis erga Deum & hominem, vt videre est in voto iurato dandi Eleemosynam pauperi, promissionem talem acceptanti, in quo tres obligationes continentur: duæ religionis erga Deum; tertiæ iustitiæ & fidelitatis erga hominem: consequenter præuaricatio eiusmodi promissorii iuramenti in triplici peccatorum specie consistit.

CAP. V.

De iuramento iudiciali.

Iuramenti iudicialis (in iudicio præstiti) plures sunt species. 1. Iuramentum calumniæ, quod principio litis, vel postea alterutra parte exigente

Aaa 4 neces-

necessariò iudex deferre debet. Actori (vt iuret non calumniandi animo litem se mouisse, sed existimando bonam causam habere, Reo vero, vt iuret, se bona instantia vti ad reluctandum Imò vterque iurare debet, non exacturum se probationem, nisi quam pro veritate necessariam esse, existimabat, & quod nihil dederit iudici causa patrocinii.

Habet hoc calumniae iuramentum etiam locum in spiritualibus, & licet in prima instantia semel praestitum fuerit, postea in causa appellationis iterum exigi potest. Iuramentum etiam malitiae, v. c. quod malitiose non proponatur exceptio, petatur dilatio, Iudex semper exigere poterit; etsi antea de calumnia vel dicendi veritate iuratum fuerat. Porro nihil interest, vtrum Actor vel Reus per se, vel per procuratorem iuret, sed consentaneum est, vt procurator non tantum tunc in animam Domini, sed & in suam iuret cum & ipse extrahendo processum vel causam iniustam defendendo calumniari possit. Excepto, si siue syndicus, aut tutor aut curator, hi enim in propriam tantum animam iurare debent, si causae cognitionem habent.

NB. Licet partes inter se conuenire non possint, quominus calumniae iuramentum praestetur, quia tale pactum tanquam peccandi occasionem praebens iure reprobatur, sed quia, si tamen iuramentum calumniae neque à iudice nec à parentibus exigatur, sed tacite remittatur, non ideo iudicialis processus corrumpitur. Denique poena recusantis hoc iuramentum, cum praestandum fuerit, est, vt Actor ab instituta cadat actione. Reus autem haberi debeat pro confesso.

Aliud etiam est iuramentum quod dicitur in litem
idque

Idque triplex. I. Iuramentum veritatis, quia defertur ad intelligendam veram rei per dolum alterius amissam, quantitatem seu valorem, quando alia probatio deest, V. C. Si cista cauponi tradita, ab eodem restitueretur amoris seris aut sigillis, ita ut appareat, vel praesumptio sit de dolo cauponis, vel si damnum passus à fure, probato furto rei ablatae precium iuramento affirmet unde regula; si concurrant difficultas probandi quantitatem rei amissam, & odium delinquentis, standum est iuramento peritoris, qua simili ratione propter difficultatem probandi crimen admitti solent testes domestici, quamvis in alia causa non admitterentur.

II. Dicitur iuramentum affectionis. Si enim dolo alterius tua res amissa tibi chara V. C. codex, in quo notationes scripseras, tunc permittitur tibi eius precium secundum priuatam affectionem & utilitatem iurando in litem aestimare precium, praecedente tamen iudicis taxatione, ne in immensum ob affectionem iuretur.

III. Est iuramentum interesse singularis & extram pura si per accidens damnum incurristi, vel lucrum tibi exinde cessavit, quod nummi apud alterum depositi suo tempore restituti non fuerint V. I. quia frumentum carius emere coactus es, permittitur tibi hoc damnum tuum iuramento interposito aestimare.

Tertia species iuramenti iudicialis est, quod dicitur liris decisivum idque vel necessarium, quod ob inopiam plenae probationis in causa dubia à iudice defertur, siue ex officio, siue ad instantiam partis. Dicitur necessarium, partim quia iudex quandoque detere cogitur, partim, quia delatum sine iusta causa

recusari non potest. Iustę autem causę recusandi sunt, si Actor inentionem suam plenę probavit, vel Reus rem cognitam non habet, aut eius probabilem oblivionem allegat. Voluntarium autem iuramentum dicitur, quod à parte parti defertur; idque simpliciter recusari potest, si tamen sponte suscipiatur, parit exceptionem reo iuranti, Actori verò si iuraverit. Ceterum si iuramentum in iudicio à parte parti defertur iudice approbante, tunc quodammodo necessarium est, quia vel iurare debet is, cui delatum est (nisi iusta recusandi causa adsit) vel referre: alioquin lis contra ipsum decisa erit iuxta illud l. 38. ff. de iur. iur. *Manifesta turpitudinis est, & confessionis, nolle nec iurare, nec iusiurandum referre;* quod non tantum de Reo, sed etiam de actore recte dicitur.

Veruntamen in actione famosa ut furti delatum ab Actore iuramentum Reo, non est licitum illi referre, quia in eius modi causis, V. C. furto clandestino Reus præsumitur melius scire veritatem, quam Actor; quare si accidat Actorem æquę informatum esse, ac Reum, tunc etiam in causa famosa licebit iuramentum eidem referre.

NB. Iuramentum à Iudice delatum non obest quominus propter instrumenta de nouo reperta, retractari sententia possit, & causa ex integro agi: Iuramentum autem à parte delatum, cum vim habeat transactionis, confert ad plenam litis decisionem ut amplius reuocari non possit, nisi causa sit, in qua periculum animæ vertitur, non remissibile partium consensu, ut si agatur de valore matrimonij; item si legatum vel fideicommissum sibi relictum fuisse aliquis iuraverit, idque postea producto instrumento falsum esse demonstratur. Ceterum in conscientia

foro idem dicendum est de alijs causis, id quotiescunque veritas aliter, quam in iudicio iuratum est, appareat, ea prævalere debeat, atq; iuramentum solum in ordine ad externum forum oppositionem litis transactæ & decisæ pariat. Equissimum tamen etiam in foro externo censetur, ut liceat nouo iudicio iurantem de periurio accusare, sicut etiã transactio, quamuis iuramento firmata retractari potest, si propter falsa instrumenta factam esse constet.

Iuramentum necessarium plerunque Reo & Actori deferendum est ad iuris decisionem. Ratio: Nam *favorabiliores Rei potius quam actores habentur.* reg. 115. ff. Et promptiora sunt iura ad absoluendum, quam ad condemnandum c. 3 de probat. Alioquin si in causa dubia Actor per iuramentum causam mox definire licet, omnes pænæ legitimæ probationis necessitas, etiam ea, quæ omnium gentium iure requiritur, ut *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.*

NB. Per suppletorium illud iuramentum tolleretur non sine multorum innocentium periculo: quia callidi homines eadem facilitate ad peierandum, qua ad calumniandum aggredierentur.

Porro iuramentum purgationis Reo præsumptione aliqua, etiam citra semiplenam probationem grauato in omnibus causis deferri potest, etiam in ijs, in quibus animæ periculum vertitur, neque obstat l. 4. c. de edendo. *Actore non probante Reus absolvitur nisi nihil præstiterit*, videlicet intellige probando, quamuis interim delatum sibi iuramentum sine causa recusare non possit.

Gl. in cit. §. sane: Cum Actor habet vnam bonam præsumptionem siue vnum bonum & honestum testem; tunc habito respectu ad quantitatem causæ, & qualitatem

tem

tem personæ, vt non sit præsumptio, quod pro tanto velit peierate; deferatur iuramentum ipsi Actori. Ad iudicis autem prudentis arbitrium pertinet vt consideratis causæ & personarum circumstantijs quandoque Actor iuramentum in probationis supplementum, atque ad litis decisionem deferat; vtrum V. C. Actor sit persona bonæ vitæ, Reus non item; Item vtrum causa sit criminalis (in qua clariore probationes requiruntur) an ciuilis, famosa item non famosa, vt & matrimonialis (in qua requiritur plusquam semiplena probatio, & quæ nulla exceptione vel coniectura probabiliter elisa sit.

C A P. VI.

De Materia & Obligatione promissory iuramenti.

Iuramentum de opere illicito nullam obligationem parit: Nam *iuramentum vt est vinculum iniquitatis* c. quanto de iureiurand & reg. § 8. in 6. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum, etiam quoad venialia. Ratio est, quia contradictionem inuoluit, vt aliquis obligetur ad patranda rem illicitam siue, quæ in se peccatum est, V. C. furtum, mendacium. Si enim peccatum est, tenetur iurans ab eo abstinere siue omittere: non potest autem simul facere opus & omittere: consequenter neque obligari ad faciendum.

Iuramentum illicitum sæpe obseruandum est, si sit de relicta, nam sæpe accidit, vt aliquis promittendo ac iurando peccet, quia lege aut præcepto prohibitum est; iuramentum interim si res promissa & iurata prohibita non sit sub peccato, utiq; executioni mandari debeat.

Iura-

Iuramentum de opere indifferente V. C. Tenolle
 ad illas ædes ire, si alia causa non adijciatur, nullam
 obligationem parit, quia actio humana, quæ secun-
 dum se, siue ex obiecto indifferens est, si in indiui-
 duo ad nullum finem referatur, manet otiosa, ideo-
 que mala, consequenter non potest esse obiectum
 iuramenti obligatorij. Imo etiam si actio nec bona
 nec mala iuxta alios, erit tamen nemini utilis maio-
 risque boni saltem pro eo tempore in quo exerce-
 tur, impediens, Ergo non pertinebit ad cultum diui-
 ni nominis, vt propter eius adductam autoritatem
 seu testimonium perfici debeat. Cæterum si aliud in-
 differens ad finem bonum referatur, erit opus vir-
 tutis & capax obligationis iuramenti religiosi V. C.
 si iures cum tali homine te non loquuturum aut æ-
 des accessurum peccati vitandi gratia erit capax ob-
 ligationis iuramenti.

Iuramentum de re illicita tamen si mutatâ circum-
 stantia licita fit non ideo conualescit iuxta reg. 18. in
 6 Non firmatur tractu temporis quod de iure ab initio non
 subsistit, V. C. I. Iuravit Titius sine causa, se has ædes
 nunquam ingressurum, postea superuenit iusta cau-
 sa nunquam ingrediendi quia inhabitatur à persona
 peccandi occasionem præbente, non ideo ille ab in-
 gressu abstinere cogitur virtute iuramenti, quod ab
 initio vanum & irritum erat. II. qui contra fidem
 primorum sponsaliorum secunda sponsalia iuratus
 contraxit priore sponsa ante nuptias mortua cogen-
 dus non est ad sponsalia, secundo: quippe quæ pro-
 missionem & iuramenta de re illicita continebant,
 ideoque ab initio irrita erant. III. Qui voto casti-
 tatis obstrictus, postea sponsalia absoluta quamuis iu-
 ratus contraxit post obtentam dispensationem in
 voto,

voto cogendus non est, ad seruandam fidem spou-
liorum cogendus non est, quippe quæ à principio
nulla fuerunt.

§ Iuramentum diuini duntaxat honoris intuitu
conceptum est de opere minus bono, vel ab initio
nullam obligationem adfert, vel arbitrarium iuran-
tis in aliud opus melius conuertendum est, V. C. si
iurasti, te hac hora oraturum, postea verò intelligis
gratius Deo futurum, si ægroto assistas potes mutare.
Ratio, Nam iuramentum suscipit naturam, siue con-
ditionem promissionis cui adiungitur. Ergo sicut
promissio seu votum Deo editum de opere minus
bono, Deo gratum non est, si eius directe oppositum
melius existat, ita etiam dicendum de voto iurato.

Imò licet iuramentum sit nudum V. C. simpliciter
iurasti, te matrimonium contracturum, nulla inde
obligatio ad Deum oritur quia non pertinet ad di-
uini Numinis reuerentiam, vt fiat opus vnius bo-
num, omisso eius opposito meliore. Item si iurasti, te
filium percussurum, postea autem iudices, melius es-
se abstinere à verberibus, non teneris iuramento,
quia, V. C. mutatur status obiecti quia filius emenda-
uit, veniamq; petijt, aut alius pro eo rogauit.

Item si iurasti, te ad sacram ædem peregrinatu-
rum, potes deinde in opus melius mutare, quod Deo
gratius V. C. vt patri ægroto assistas. Ratio est
quia Deus in cuius gratiam iuramentum editum est,
censetur remittere eius obligationem, vt opus ei ac-
ceptius fiat, tam quia iuramentum in Dei duntaxat
honorem conceptum, perinde ac votum, ratiorem
exceptionem habet, nisi ad maiorem Dei hono-
rem cedat opus amittere aliudque præstare.

Iuramentum in gratiam alterius conceptum semper obligat si sine peccato prestare possis, iuxta reg: *Iuramentum homini praestitum seruandum est, quotiescunque sine peccato siue salutis dispendio seruari potest.* Etiam si fit solo interno animo conceptum. Addidi arbitrata iurantis mutationem fieri non posse in aliud opus licet melius. V. C. Iurasti Titio donaturum decem florenos, & si eos maiore fructu in pauperes erogare possis, tamen iuramenti religione obstrictus es, donec Titius tibi sponte remittat; siquidem omne iuramentum hac tacita conditione fit, nisi, in cuius gratiam iuretur, remittat; Censetur autem Deus remittere; at homo non praesumitur remittere nisi expresse remittat.

NB. Si quis iuret, puellam, se ducturum, non tenetur abstinere ab ingressu religionis; Ratio, quia iuramentum sortitur naturam actus, cui opponitur: Promissioni matrimonij tacta inesse solet conditio. Nisi religionem ingressus fuero. Ergo etiam iuramentum ita intelligitur.

Iuramentum de faciendo in alterius gratiam opere prohibito vel infirmato à legibus ciuilibus, obligationem parit saltem, sub virtute Religionis, si legis prohibitio vel infirmatio non obligat sub culpa. prob. quia Omne iuramentum editum in alterius vtilitatem seruandum est, si sine salutis dispendio seruari potest.

Exempl. I. Licet alienatio fundi dotalis secundum leges ciuiles prohibita sit, si tamen eam mulier sine vi & dolo iuramento confirmet, obseruandum est.

II. Transactio super relictis in testamento non valet, nisi inspectis verbis testamenti; At verò iuramento accedente vim obtinet talis transactio sine dolo inposita in causa dubia. Similiter transactio post re iudic

iudic

iudicatam nihil valet cum deficiat obiectum trans-
actionis, sed iuramento talis actio confirmatur.

III. Pactum renunciationis hæreditatis sue
succedendo in paterna hæreditate secundum legem
irrita est, sed iuramento accedente seruandum
est.

IV. Contractus Minoris siue consensu tutoris,
vel iudicis decreto in alienatione rerum immobi-
lium, iure ciuili irritus est, sed iuramento accedente
seruari debet.

V. Donatio facta sine insinuatione ultra 500. fl.
ciuili iure irrita est, iuramento confirmatur.

VI. Pactum siue promissio non reuocandi Te-
stamentum ciuili iure irritum est, quia liberam de
bonis suis testandi vsque ad mortem aufert liberta-
tem, quod ciuilibus moribus repugnat, Iuramento
tamen accedente seruandum est, nisi eius relaxatio
impetretur. Idem dicendum de donatione omnium
bonorum, licet ciuili iure non subsistat eò quod libe-
ram testandi facultatem auferat ob iuramentum in
religionem seruanda est.

VII. Donatio inter coniuges iure ciuili non sub-
sistit, sed iuramento subsistit.

VIII. Si mulier pro altero fideiubeat, non obli-
gatur ob priuilegium Senatus Consul: Velleianis ad-
hibito tamen iuramento cogitur implere.

IX. Quod quis ludo alearum perdidit ^{Capiteo}
iure soluere non cogitur, atque soluenti repetitio
conceditur, si tamen iurauit, se soluturum iuramen-
to obligatur.

X. Pænæ sponsalibus adiecta, quæ à violatore fidei
soluenda sit, vtroque iure reprobatur; si tamen iura-
mentum accesserit, obligationem parit.

XI. Pacta legis commissoria iure improbat, sed iuramento accedente obligationem parit.

XII. Pactum non utendi exceptione pecunie non numerata irritum est, si adiciatur in eodem instrumento accepti mutui, quia eadem facilitate tum ad confitendum, tum ad exceptioni renunciandum aliquis adduci potest.

XIII. Si filiusfam: pecuniam mutuam accepit, non obligatur ad soluendum ob beneficium S.C. Macedoniani nisi iuramentum accesserit, siue huic beneficio per iuramentum filius renunciarit.

Quoties cunque lex civilis, vel alia quæcunque sub peccato obligat, ne tale opus fiat, vel promittatur, tunc iuramentum de eo faciendo irritum est, quia iuramentum non est vinculum iniquitatis V.C. si iurasti, te crimen non manifestaturum Iudici legitime interroganti: non accusaturum de crimine Reipubl. pernicioso. Item si Clericus iuramento interposito renunciat fori privilegio aut Ecclesiasticæ immunitati, est enim tam pactio hæc, quam renunciatio illicita etiam in conscientia. Pactum seu promissio condonandi iniuriam aliudue crimen futurum, scandali turpitudinem continet: quamobrem iuramento confirmari nequit.

NB Leges prohibentes vel infirmantes aliquam promissionem seu pactionem, quarum finis proximus est commodum ipsorum paciscentium ne detrimentum aliquod patiantur, non solent eos obligare sub culpa: *Nam quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum: reg. 61. in 6.* Tales sunt leges siue privilegia concessa ætate minoribus & filijsfamil: ne ex contractu; item mulieribus, ne ex de iussione efficaciter obligentur, quibus pro-

inde renūciare possunt, si non validè, saltem licitè
vt insuper accedens iuramentum obligandi vim ha-
beat ex ipsorum etiam communi iurium disposi-
tione.

¶ At vero leges prohibentes aliquam pactionem,
quarum finis proximus est commune bonum Reipub-
licae V. C. quibus Clericorum immunitas, publico-
rum iudiciorum integritas, rerum ad communem
victū necessariorum copia conferuetur: eæ sub pec-
cato obligare solent: quare ne iuramento quidem ac-
cedente ijs contraueniri potest. Quia peccatum iur-
ta Bartolum, per quod tollitur ius priuati ipsi paci-
scenti publica auctoritate concessum, saltem ac-
cedente iuramento validum est, secus si tollatur ius
publicum: quia iuri publico priuatorum pactioni-
bus vel iuramentis derogari non potest. Praeterea si
lex civilis aliquid disponat in fauorem aliorum, qui-
bus tali lege aliquid ius acquiritur V. C. vt liberis
certa bonorum paternorum portio debeatur, quae
neq; donatione, neque legato in officioso immuni
possit; tunc tali dispositioni legis nullo pacto quauis
iuramento firmato derogari potest, quia tale iur-
amentum fouet iniustitiam ideoq; irritū & inutile.

C A P. VII.

*De obligatione iuramenti promissarij ob alterius
iniuriam praestiti.*

¶ **Q**ui iurauit alteri vsuras soluturum ex religio-
nis virtute obligatur, ne nomen Dei in testimo-
nium falsum adductum fuerit (ex iustitia non obli-
gatur, quia vsurarius nullum ius habet accipiendi vs-
uras iuxta regulam Abb. *Iuramentum obligat, et si turpi-
tudinem contineat tenentem se ex parte recipientis, non autem*

iurantis. Nec talis solutio peccatum continet, sed laudabilis, ut cognoscatur quantum suorum verborum ac promissorum fidem seruās. Deinde licet peccare poterit iurans (inducens hominem ad usuram sine necessitate) & sic iuramentum fuerit illicitum, tamen non fuit de re illicita.

Qui iurauit latroni iniquè exigenti pecunias solutum, iuramentum seruare debet (quia eiusmodi iuramentum non vergit in interitum salutis, sed honeste seruari potest) nisi iuramentum relaxetur, unde soluere debet, sed solutas in iudicio repetere potest, & petendo restitutionem in integrum, si autem soluens iurauit, se non repetiturum in iudicio, tunc quidem obligatur iuramento, quominus eisdem actionem instituere possit, sed de crimine accusare non prohibetur ad publicam vindictam seu punitionem.

Qui iurauit in carcerem iniustum se rediturum, obligatur iuramento etiam vitæ periculo; pro ob. quia talis reditus est opus virtutis fortitudinis, nec reditus est intrinsecè malum, sed tale quid, quod iusta causa cohonestatur, nimirum & implendam promissionis veritatem: sic, licet Princeps grauiter peccet sine necessitate, hæreticis promittens libertatem religionis, tamen iuratus seruare debet promissionem, Quia permittere hæresim non est intrinsecè malum, sed cohonestari potest necessitate fœderis publici obseruandi propter ius gentium cum aliis, quin nulla inter homines societas tuta esse possit.

Matrimonium graui metu celebratum accedente iuramento non confirmatur, sed irritum manet. Ratio; quia non excedit limites potestatis humanæ cō-

tractum aliquem ob publicam vtilitatem adeo infirmare, vt neque iuramento confirmetur, cum alioquin legislatrix potestas finem suum efficaciter non consequeretur, si vna via contrahendi praclusa, altera via ad eundem contractum perueniri posset. Accedit, quod iuramentum sortitur naturam contractus cui adiungitur. Quare iuramentum appositum matrimonio extorto per vim grauem & iniustam V. C. Iuro, quod accipio te coniugem, tacitam conditionem habet sicuti talis acceptio de iure consistere potest.

S Error vel dolus quamuis antecedens sit & causa iurandi si versetur circa substantiam rei iuramento promissa, tunc neque promissio, nec iuramentum vllius roboris, Quia deficit consensus substantialis, V. C. si iures, te alteri donaturum annulum, quem putas esse ferreum, cum sit aureus. Quod si vero error vel dolus (quamuis antecedens) atque dans causam iurandi atque ab ipsomet, cui iuratur, non sine iniuria profectus, versetur tantum circa accidentalem rei conditionem, non obfirmat obligationem iuramenti, sed eius relaxatione opus est. Sumitur ex. 7. Iosua, de iuramento Gibeonitis praestito, quia iuramentum tale neque irritum est ob defectum consensus substantialis in rem, neque ob iniuriam, quia iniuria non tollit obligationem iuramenti, praeteritam, quae ex virtute religionis est ob invocatum numinis reuerentiam.

Quod si qualitas seu circumstantia, quae rei quidem accidentalis, aut extrinseca est secundum intentionem, tamen iurantis implicitam aut virtutalem adeo intrinseca sed obiecto, vt in illud non feratur, nisi quatenus tali circumstantia aut conditione affectus

Actus est, cum ea deficiente, deficit etiam obligatio; Ratio, quia iuramentum non extenditur ultra ea, de quibus iurans cogitavit. V. C. Iurasti dotem te da u- rum puellæ, quia dicebatur cognata tua, postea in- telligis, te deceptum, non obligaris iuramento, si ex- plicita vel virtualis rationabiliter præsumpta volun- tas fuit, non nisi tali puellæ, qualis dicebatur, dotem promittendi: Nam vniuersim loquendo, *actus gen- erum, præsertim obligatorij, non se extendunt ultra eorum intentionem. V.*

C A P. VIII.

Utrum pacta & Contractus alioquin irriti accessio- ne iuramenti confirmantur.

NON loquimur hîc de pactis iuramento initis, nam illa confirmari non possunt accessione iuramenti, cum iuramentum non sit vinculum iniqui- tatis, sed de pactis iure civili irritis, *utrum accessio- ne iuramenti confirmantur, a deo vt etiam secun- dum forum externum ius & actionem tribuant ob iuris iurandi religionem.*

Pacta & contractus alioquin civili iure irriti, aut minus efficaces interdum accessione iuramenti fir- mantur, V. C. Contractus Minoris, alienatio fundi dotalis, donatio facta coniugi, vel actio ultra quin- gentos solidos.

Si promissio vel pactum ex parte coniugalis vel acceptantis turpitudinem continet appposito iura- mento haud confirmatur, vt exinde actio & com- pulsio oriatur. V. C. si vsurario vsura cum iuramento promissa sit, Iudex in externo foro non debet com- pellere ad solutionem, cum vsurarius nullum ius ac-

cupiendi habeat. Quare potius cogendus est, iuramentum remittere, atq; eo inuito ipse iudex relaxare poterit. Item *quae per vim, vel per iustum metum extorta iuramenta nullius esse momenti subemus.*

3 Qui in iniusta à priuato adactus est ad promissionem iuratam facile liberationem impetrat, potest enim statim ad iudiciale forum confugere, vt nisi aduersarius iuramentum speciale remittat, à iudice cogatur, aut ipse iudex relaxet. Nam *qui vim intulit, meretur vt ei promissum non seruetur.* In conscientia tamen ob reuerentiam diuini Numinis obligatur ad promissionem seruandam, sed non in externo foro, quia in iudicio non datur actio aduersus eum, qui ita iurauit, quoniam potius si eum soluit in integrum restituitur idq; in odium iniusti actoris, ne ex iniquitate commodum ferat, & ob defensionem innocens & Reipubl. tranquillitatem id expedit.

4 Non tantum propter turpitudinem siue iniuriam promissarij sed etiam ob aliam causam ad bonum publicum pertinentium, Magistratus ita aliquot contractus pro irritis habet, vt ne iuramenti quidem accessione confirmentur, actionemq; pariant, sed nihilominus infirmari possint. Ratio, quia vt contractus, qui alioquin minus validi sunt, appositione iuramenti ita confirmentur, vt ius actionemq; tribuant, id non prouenit ex virtute iuramenti præcise, sed ex iure positiuo talem iuramento vim tribuente. Ergò si ius vel consuetudo vim legis obtinens, nolit contractum iuramento confirmari, sed ei nihilominus resistat, non potest tunc iuramentum eiusmodi effectum gignere. Causa autem rescindi non solet, ne ex pacto ciuilibus moribus repugnante ansa seu occasio peccandi præbeat. V.C. Exemplum habes in pacto

pacto futurae successionis seu promissionis ultimae voluntatis non reuocandae, quod adeo civili iure improbat, ut neque iuramento confirmetur, eò quod aniam præbeat captandae mortis alienae; Ita si duo paciscantur inter se de hæreditate tertiæ personæ censetur esse pactum contra bonos mores, ut neque iuramento confirmetur, idque propter machinationem mortis illi tertiæ personæ.

Cæterum si eiusmodi conuentioni iuramentum accesserit, obligatio inde confurget, ex religionis saltem virtute quandoquidem tale iuramentum secundum se obiectum illicitum mandari potest.

Actus, gestus contra antecedens iuramentum validus est, modo is pendeat ex mera facultate agentis, licet agens agendo periurus sit. Ratio, quia non obstante iuramento promissorio & personali contracta obligatione, non faciendi aliquid, manet nihilominus homo innaturali libertate, per quam possit facere, quod non facturum se statuit, promisit ac iurauit. Exempl. I. Matrimonium de præsentibus cum alia celebratis. II. Reuocatio procuratoris valet, tamen si qui reuocat, antea iurauerit, se non reuocaturum. III. Si quis iurauerit, se testamentum non reuocaturum, & postea reuocauerit periurus quidem est, sed valet reuocatio. IV. Aliquis iurauit, se votum non editurum in consulto Confessario; postea temere voverit, nihilominus validam est votum. V. Caius iurauit, se rem Titio & non alteri donaturum, postea nihilominus alteri donat, ac tradit valida est hæc donatio, quia donator, non obstante priore promissione Titio facta mansit dominus rei.

Dixi autem, assertionem locum habere, si actus contractus iuramentum pendeat à mera facultate agentis.

Nam si actus positiuo aliquo iure irritus sit, tunc non confirmabitur accessione iuramenti editi contra prius iuramentum non agendi. Exempl: Si mulier iurauerit, se non alienaturam bona dota-
 Minor se non contracturum sine Curatoris auctoritate, postea verò non obstante hoc iuramento, alienent, aut contrahant, quamuis iurati se non contracturos, nihilo minus contractus siue alienatione scindi poterit, tanquam iure civili inefficax: Ratio, Cui enim iuramentum posterius peruersum sit & periurij criminis confirmatorium non est credibile, quod ei ius assistat, vel itaque eo contractum siue alienationem alioquin irritam vel inefficacem confirmari.

C A P. IX.

*De iuramenti interpretatione & tacite sub-
 intellectis conditionibus.*

1 Iuramentum in dubio strictè interpretandum est propter grauem quam in se continet religionis obligationem atque periurij periculum.

NB. Iuramentum de seruandis statutis alicuius communitatis intelligi debet de editis, non de non edendis, nisi exprimat, vel ex iudicijs constet, tam amplam esse iurantium intentionem.

2 Iuramentum præstitum circa materiam iuris interpretandum est secundum limites iuris, neque sensus est, si quis alioquin iure obligatus sit ad quippiam faciendum, vel omittendum, tunc iuramentum accedens non ad aliud se extendit, sed tantum ad ea, quæ sub obligatione iuris comprehenduntur, ut proinde intentio iurantis esse censeatur, se nihil illicitum

pitum siue iure concessum attentaturum-Exempl. I. Iuramentum Episcopi de non alienandis bonis Ecclesie, interpretandum est de alienatione illicita, quae fit sine causa necessitatis, aut utilitatis, vel sine requisita iuris solemnitate. II. Clericus iuravit residentiam, potest tamen abesse in casibus iure concessis. III. Iuramentum seruandi statuta collegii intelligitur secundum differentiam statutorum intentionem legislatoris & loci consuetudinem eorumque interpretationem, si enim grauis momenti statuta sunt, & ita quasi sub mortali obligent, tunc iuramenti transgressio nouam mortalem sacrilegii malitiam adiicit, si autem leuis materiae statuta sint, vel si ita accipi solent, vt sub veniali tantum obliget, vel solum ad poenam subeundam, tum iuramenti obligatio similiter intelligi debet.

Quare si Academiae Rector Scholares Missae aut processioni sub obligatione praestiti iuramenti interesse iubeat, transgressio obligat solum ad veniale, secus si adsit contemptus. IV. Iuramentum seruandum de secretis Capituli intelligitur, quatenus materia secretum postulat; ita vt si magni momenti existat, & valde interfit, non euulgari, eius euulgatio mortalem etiam culpam contra religionis virtutem propter violatum iuramentum contineat; si autem res leuis sit, solum venialem, denique nullam, si euulgatio nullum omnino incommodum afferre possit. V. Ministri publici, & mercatores iurantes, se contentos fore taxatione precii & stipendii intelligitur iuramentum de taxatione iusta & non de iniusta. VI. Qui iuravit, se pariturum mandatis Ecclesiae, eo non obstante, a lata sententia appellare potest, sicuti et iure communi concessum est.

- 3 Iuramentum non extendi debet ultra intentionem iurantis, verisimiliter praesumendum iuxta illud Suarez. Iuramentum non est extendendum ad incognita, siue quae iurans in specie non cogitavit, & quae in mentem si venissent, verisimiliter exceptisset.
- 4 In omni iuramento promissorio tacitae conditionis intelliguntur: Primo si potero; Deinde saluo iure & autoritate superioris: Tertio, Nisi is, cui iuratum, obligationem remittat. Quarto, si res notabilem mutationem non accipiant: Ratio: Quia notabilis mutatio quasi nouum obiectum facit, ad quod verisimilem praesumptionem iurantis intentio se non extendebat v. c. sponsus propter subsequentem fornicationem etiam post sponsalia iurata soluere potest: Et promissio iurata reuocari potest ob superuenientem ingratitude[m] promissarii.
- 5 Homo promissorem liberare potest, si promissio principaliter in eius gratiam facta est, v. c. si sponsalia vendas iurata cum Titia: secus si principaliter in Dei honorem, v. c. si votum iuratum edas, pauperi Titia dotem daturum. Nam illa licet respuat, tamen Deus eiusmodi promissionem sibi factam non tantum accipiat, ob utilitatem hominis sed etiam ob proprium honorem & cultum.
- 6 Iuramentum assumit naturam & conditionem promissionis cui adiecitur: Ratio, quia iuramentum adiectum promissioni cum circa idem obiectum versetur sed auget obligationem intensiue, quia intra limites obiecti nouam obligationem ex virtute religionis superaddit. Exempla. I. Sicut promissio interdum conditionem tacite adiectam habet, nisi notabilis

notabilis postea mutatio superueniat, ita etiam iuramentum seu promissio iurata vt paulo ante dictū est. II. Iuramentum fideiussoris secum trahit exceptionem quæ fideiussioni competit, vt prius principalis debitor conueniatur, & executiatur. III. Qui iurauit, se debita soluturum, is potest ob iustam causam compensatione vti cum alio simili, eoq; liquido debito, cum enim debitor ad soluendam obligatus, quibusdam casibus compensatione vti possit, sequitur quod tali compensationis iure non priuetur per iuramenti accessionem. IV. Si iuramentum reciproce promissioni vel contractui accedat, eam tacitam conditionem habet, si alter quoq; promissis suis steterit, iuxta c. peruenit, 2. de iureiur. *Quia non seruanti fidem fides seruanda non est.*

C A P. X.

Vtrum obligatio iuramenti personalis sit & num actio inde oriatur, atq; ad heredes transeat.

Iuramentum per procuratorem fieri potest. Quare potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. reg. 86. in 6. Nam sicut obligat iuramentum per scriptum, ita etiam obligabit per Procuratorem vtens verbo iuro (procurator agit id ministraliter, tanquam alienam personam representans) sed requiritur mandatum speciale in causa speciali. Vnde sequitur si iuramento Procuratoris falsitas subsit principalem ipsum, cuius mandato alter iurauit, periurum esse, quamuis procurator si conscius doli fuerit, eodem crimine tenebitur; iuxta illud; *Agentes & consentientes pari pena puniuntur.*

Ex iuramento confirmatorio promissionis acceptæ in
exte-

exte-

externo foro actio conceditur: Ratio; quia hoc est iuramentum tantum inducit obligationem Religionis erga Deum, sed etiam firmat obligationem naturalem fidelitatis, ac iustitiae erga hominem, quippe quam tam ius civile, quam Canonicum acceptat, & ad eius executionem compellit ob reuerentiam iuramenti: sic ex contractu puberis sine tutoris auctoritate inito, & ex pacto simplici, si iuramentum accesserit, etiam civili iure actio conceditur, quia alioquin non concederetur. Quod si verò iuramentum non sit confirmatorium promissionis, sed per se stans, ideoque solum obligans ex virtute religionis erga Deum; eo casu nullam propriè actionem patitur, ut si quis iuravit, Ecclesiam se edificaturum, eleemosynam daturum, nemi ne acceptante: Ratio, Actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur, sed in iuramento per se stante, nulla est obligatio sive debitum ex iustitia, sed tantum ex virtute religionis erga Deum. Ergo non est locus propriè dictæ actioni. Nihilominus in foro Ecclesiastico externo talis iurans compellitur ad seruandum iuramentum.

3 Obligatio, quæ est iuramenti propria ex virtute religionis omnino personalis est, v.c. Si Episcopus, Rex, Canonicus ad suum officium admittitur sine præstito iuramento, non obligatur ad seruandum iuramentum, quod præcedentes eius ediderunt, sed virtute religionis licet interdum vinculo statuti aut pacti.

4 Si iuramentum non sit propriè promissorium, sed per se stans, tunc nulla omnino obligatio ex eo ad hæredes iurantem transit, propterea, quod huiusmodi iuramentum vnâ simplicem obligationem religionis continet, quæ purè personalis est, ut si quis iurauit.

huit, usram se soluturum, pecunias latroni daturū. Illud Abb. Licet iuramentum transeat ad hæredes (uouentis se Ecclesiam ædificaturum) seruari tamē tenentur, ne lædant animam defuncti. Et possunt cogi à iudice Ecclesiastico.

Obligatio iuramenti propriè promissorii transit ad hæredes aut Decanos, Episcopos, successores eius cui iuratum est. Vnde iuramentum ex parte iurantis personale est, sed respectu eius, cui iuratur reale, id est transitorium cum re, puta dignitate, hæreditate, & patet ex cit. c. veritatis, in quo habetur: Vassallum, qui iurauit. Prælato fidelitatem aut obedientiam, eandem etiam sine nouo iuramento debere successoribus, quamuis eorum expressa mentio facta non sit.

C A P. XI.

De promissorii iuramenti irritatione, dispensatione, relaxatione, commutatione.

Sicut vota ita & iuramenta edere non possunt personæ, quæ alterius potestati subiectæ sunt, nisi cū dependentia à voluntate eorum, quibus subsunt, ita ut ea irrita reddere possint, quatenus ipsis præiudicant. Est autem duplex talis dependentia, vna per se, si ipsamet hominis voluntas alienæ potestati subiecta sit. v. c. Religiosi & impuberes. Altera per accidens, siue ratione materiæ circa quam nota seu iurata causa versatur, ut si vxor uoueat, vel iuret, se pæginatura & cum præiudicio Episcopi sui. Vnde hinc vota, ita & iuramenta per dominatiuam potestatem, irrita reddi possunt, etiam Deo præstita; probat iuramentum promissorium Deo factum aliud non

non est, quam votum iuratum, Iuramentum autem accidens promissioni ac voto, assumit naturam & conditionem eius. Ergo perinde ac votum tacita conditione fit, salvo iure superioris irritandi potestate praediti.

2. Iuramentum etiam hominis praestitum irritari potest, si versetur circa materiam alterius dispositioni subiectam, aut circa promissionem, quae dominatur potestati patris, tutoris, praelati, mariti, &c. subdita est. Prior pars prob. quia in iuramento intelligitur ius superioris exceptum, ut proinde iuramenta in cuiuscunque gratiam edita per auctoritatem Papae, Episcopi, alteriusque potestatis, etiam laicae irritari queant, si sint circa materiam eius dispositioni subiectam. Unde Pontifex suo arbitratu irritare potest omnia iuramenta edita circa beneficia Ecclesiastica distribuenda, quippe in quibus plenissimam potestatem noscitur habere. Episcopus quoque Clericorum iuramenta, quae versantur circa res saeculari dispositioni subiectas res. indere potest, V. C. Si Clericus iuravit, se non discessurum loco ante solutionem debitorum; post prob. quia iuramentum recipit naturam & condiciones actus cui apponitur, quapropter Praelatus omnes promissiones religiosorum iuratas sine consensu suo factas irritare potest; Pater & Tutor omnia pacta iurata impuberis, cum ob aetatis imbecillitatem, etiam eius voluntas alienae potestati subiecta sit; Maritus item uxoris, quatenus in ipsius praedictum cedunt iuramenta.

3. (Posito, quod dispensatio versetur circa iuramenta Deo facta & relaxatio circa iuramenta homini facta.) Quicumque habet potestatem dispensandi, aut commutandi vota potest tali facultate uti, tamen

tamen si vota irrita sint, quia votum sicut & quævis
alia promissio retinet naturam suam, licet iurata sit,
quare nihil obstante iuramento remitti possunt,
quia iuramentum est accessorium promissioni &
voto.

Vota & iuramenta pia equiparantur, Quare sicut
4
vota ita & iuramenta, summo Pontifici reserua-
ta, censeri debent.

Iuramentum continentiae perpetuae, Religionis,
alteriusve materiae reseruae si poenalia aut condi-
tionata sint, (V. C. Vir iurans religionem si Titiam
non accipiat, quia circa hominem versatur,) per-
inde vota eiusdem conditionis ab Episcopo rela-
xari possunt.

Iuramentum promissorium erga hominem ordi-
5
nate relaxari non potest absque consensu eius, cui
praestitum est; quia tali iuramento ius homini acqui-
situm est, quo proinde sicuti & aliis bonis priuari
non potest; Nam in iuram promissorio, quia homo
est creditor, cuius proinde in hac re commodum at-
que voluntas spectari debet, eoq; inuito obligatio
remitti non potest. Votum verò promissum quod
Deo fit, censetur à Deo remitti, si Ecclesiae Præla-
tus iudicet ita expedire ad salutem vouentis.

NB. Quandoq; aliquid iuramento promittitur de
6
quo dubium est, ut cū sit licitum an illicitum; proficuum,
vel noxiū, in illo potest quilibet Episcopus dispensare.

Iuramentum in hominis utilitatem principaliter
editum si non est proprie promissionis confirmato-
rium, sed per se stans Episcopali autoritate relaxari
potest. V. C. Usurario vsuras resolvere iuramen-
to promissas. Cum enim huiusmodi iuramentis
nullum ius aequaliter ei, in cuius gratiam
eduntur

eduntur ideo sine cuiusque iniuria ob causam ad Dei honorem cedentem à Prælati relaxari possunt, etiam iuramentum ædificandi Ecclesiam non producit aliquam iustitiæ obligationem consequenter nec confert alteri parti propriè dictum ius, siue actionem.

- 7 Priuilegia dispensandi aut commutandi & iuramenta dari solent sine præiudicio tertii, quod intelligitur postquam illi per acceptionem ius acquisierint.
- 8 Qui habent priuilegia dispensandi vel commutandi vota, possunt etiam commutare iuramenta, quæ sine promissione in Dei honorem principaliter concepta sunt; Non possunt autem vi priuilegii relaxare iuramenta directè in hominis utilitatem edita, quamuis acceptata non fuerunt. Prius prob. quia vota & huiusmodi iuramenta æquiparantur, v. c. si iuras te in tali Ecclesia altare ædificaturum. Posterius prob. quia talia iuramenta cum votis nullam habent æquiparationem. Unde qui iurauit, se Catam ducturum iuramento obstringitur quo minus propositum cœlibatus amplecti possit.
- 9 Directa relaxatio iuramentorum quæ sic per modum absolutionis aut dispensationis ad Ecclesiasticorum Prælatos pertinet cum sit quædam remissio ex parte Dei facta per eius ministerium, cuiusmodi potestas spiritualis est. Indirecta vero etiam laici potestati competere potest. dummodo materia temporalis, v. c. si laica potestas ob iustam causam aliquid præcipiat vel prohibeat, cui non obstante contrario iuramento suo subditus obtemperare debet v. c. ut ciuitatis gubernationem accipiat.
- 10 Causa iuramenti, utpote in Deum tendens, per se spiritualis est, si tamen super contractum inter laicos interpo-

interpositum est ad eius obseruationem, cum Eccle-
siasticus tum laicus Iudex compellere potest iuxta il-
lud *Iuramentum non mutat forum sed addit forum foro:*
Vnde contractus iuramento firmatus est mixti fori,
vnde ad iuramentum ab usurario remittendum, po-
test compellere iudex Ecclesiasticus.

C A P. XII.

Quae personae iurare possint.

DEus secundum quandam metaphoram ad no-
strum intelligendi modum in scriptura sacra iu-
rante dicitur, alioquin dictum diuinum nullam con-
firmationem admittere potest, cum ex se ipso infalli-
bilem certitudinem contineat.

Omnis creatura intellectualis, ipseque Christus,
qua homo proprie iurare potest, etiam rationis usu
praediti ante pubertatem.

Iuramentum impuberis, item perituri in iudicio
non recipitur. Prius prob quia quem semel peieras-
se constat, periculum est, iterum peieraturum, & iu-
ramento calumniae & fidelitatis tamen non libera-
tur periurus.

Sacerdotes non nisi graui de causa in iudicio iu-
rare coguntur (v. c. in purgationem sui, vel alterius in-
nocentiam probandam ne laedatur vti pro fide, pro
obedientia, pro pace, pro identitate Ecclesiae, pro ab-
solutione & vinculo excommunicationis) ratio asser-
tionis, quia non indiget dictu hominis confirmatione,
nisi quia de eo dubitatur de veritate eoru, quae dicit
& ideo personae magnae dignitatis non conuenit iu-
rare. Ne quidem iuramentum calumniae praestare de-
bent sacerdotes sine consensu superioris.

Clerici in manu laici non debent praestare iuramē-
tum

Ccc tum

rum coactiuum, voluntarium, tamen possunt, etiam si velint ingredi ciuitatem, venientes ex loco pestifero, sed absq; corporali tactu & eleuatione manuum instar Laicorum sed interrogari tantum & sponsonem postulari per sanctam consecrationem, *ihren Geisslichen Wirtchen vnd crewen.*

CAP. XIII.

De Mendacio.

- 1 **M**entiri est aliter enunciare contra id, quod in animo quis sentit fallendi causa.
- 2 Duplex est falsitas materialis (cum non aliter se habet, quam homo enunciat, sed præter intentionem loquentis, quia credit esse verum, quod loquitur, tunc non est obiectum propriè mendacii & peritium. Alia verò est falsitas per se formalis, & secundum intentionem, etiamsi alias re ipsa verum sit, quia in moralibus actionibus, quæ speciem suam accipiunt ab obiecto non pro vt est à parte rei, sed pro vt est apprehensum, & voluntate ab intellectu propositum: magis spectandum est id, quod est per se & secundum intentionem, quam quod est per accidens & præter intentionem.
- 3 Mendacium est triplex perniciosum (quod cū iniuria profertur, vt oblit) officiosum (quod sine iniuria, vt profit.) iocosum (quod cū nulli noceat profertur vt delectet. Excipe locutiones figuratas, hyperbolas, fabulas, parabolas, quia verū sensum continent.)
- 4 Amphibologia seu orationes ambiguæ, quæ videlicet sensus habent, mendacia non sunt. Si signum per se, aut per circumstantias determinatum est ad verū eumq; falsum sensum, non est locus æquiuocationis, sed est verū mendacium. v. c. adulter

adultera, quæ examinata à marito de cõmisso adulterio negat se fidem matrimonii vnquã violasse, subintelligendo hora præcedente. Prob. Is mentitur, qui contra id, quod animo sentit, alteri significat animo fallendi: Hoc autem facit is, qui alteri (quem rei ignarum putat) loquitur enunciationem determinatã ad vnum eumq; falsum sensum. Ergo.

Si restrictio sensus omnino aliena sit & loquentiũ consuetudine, & in externa locutione, nec explicite, nec implicite significetur à mendacio excusari non potest, si animo fallendi fiat.

NB. Si v. c. alicui malitosè interroganti, quæ edicere non oportet Principis consiliarius respondeat: nescio, non mentietur subintelligendo vt tibi dicã; sic Confessarius à Iudice iniustè interrogatus de ijs criminibus, quæ ex confessione cognita habet. Rectissime ait se nihil scire supple notitia ad reuelandũ. Est enim in his locutionibus non inusitata ambiguitas, quandoquidem hic aliquid scire potest secundũ notitiam priuatã, quæ etiam alteri manifestari queat; vel secundum notitiam publicam, quæ alteri cuiquam scire non interest, manifestari non debeat. Quod si verò talis loquendi modus, ac circũstantia adliint, vt verbũ *nescio* determinetur ad omnẽ ignorantiam, puta si confessarius adigatur, vt dicat, an vllõ modo sciat, tunc verè mentietur, si verbo *nescio* erga alterum vtatur intra mentẽ cogitans, vt tibi dicam.

Mendacium per se intrinsecè malum est, & nullo casu licitum, Prob. I. ex scriptura sacra: Non mentimini, nec decipiet vnusquisq; proximum suum. II. Qui mentitur is vitur locutione falsa, errore ignorare vult, id autem est per se malum & alienũ à ratione & contra honestatem humanã profectiõni.

- 9 Olim non ita cognitū erat, omne mendaciū esse peccatū. Sic David, Iudith, & Iacob patriarcha ex invincibili ignorātia potuerunt existimare fas esse tali causa mentiri.
- 10 Veritatē verbi æquiuocatione, aut facti dissimulatione alteri celare interdū licitū est, si iustā ob causam fiat; ratio, quia simulatio ac mendacium est falsū, dissimulatio autem est veri, atqui falsum dicere per se malum est; sed quod verum est, interdum iuste celamus, quia præceptum affirmatiuum manifestandæ veritatis non semper obligat, & dissimulans veritatē non dat causam alteri erroris aut deceptionis sed permittit, vt alter falsam opinionem concipiat alioquin omnes allegorias & stratagemata, tanquam mendacii damnari oportebit.
- 11 Æquiuoca locutio aut dissimulatio veritatis si ista ratione non nitatur, licet mendacium non sit, tamen dolus malus censetur.
- 12 Calliditas in sermone ambiguitate societati humanæ valde noxia est, quandoq; humano generi nihil magis generale atque commodum est, quam vt inter ipsos charitas, fides & societas consistat, illa autem violatur per calliditatem & animi duplicitatem iuxta Eccl c. 37. Qui sophisticè loquitur odibilis est.
- 13 Qui absq; debita consideratione falsum dicit, non ex proposito, peccat contra veritatis virtutem, licet propriè non mentiatur. Prob prius, quia ex virtute veritatis obligamur, si loqui alteri velimus, vt verum non falsa loquamur, posterius prob. Nam mendacium cum sit dictum contra mentem alterius fallendi causa directum seu formalem dolum requirit. Sed fieri potest, vt aliquis existimans dictum suum verum esse, nihilominus mentiatur; videlicet asserat sibi certū & exploratū

& exploratum esse; cum tamen de eo non nisi opinati-
uam, seu probabilem persuasionem habeat.

CAP. XIV.

De periurio seu iuramento falso.

PERIURIUM strictè est mendacium iuramento con-
firmatum; latè autè accipitur pro omni iuramen-
to illicito videlicet destituto aliquo trium, quæ sunt
veritas, iustitia & iudicium. Quare triplex periuriū,
vnum propriè dictum, quod veritate caret, idq; di-
uidi solet in assertorium & promissorium. Alterum
est, quod iustitia destituitur, puta si quis rem illicitā
ac prohibitam iuret. Terrium quod iudicio vacat,
puta si quis sine iusta causa temere iudicat. Atq; hæc
duo postre in impropiè periuria sunt, quia falsitatem
quodammodo in se continent, nam qui rem iniustā
iurat, is tenetur dictum suum falsum efficere absti-
nendo ab opere; qui verò temere iurat, is committit,
sepericulo falsitatem incurrendi.

NB. In illo præcepto: Non assumes nomen Dei in
vanum, prohibetur omne periurium, maxime verò
id quod veniale destituitur, nam iuramentum vanū
est, quod sine suo frustratur. Iuramenti autem fons
est confirmatio veritatis. Erga maxime vanum est
iurare cui deest veritas.

Omne periurium assertorium est mortale si cum
plena deliberatione fiat, etiam in re leui, vel: iurare
se habere viginti nūmos, cum habeat nouendecim;
ratio; quia Deum veracissimum in confirmationem
causæ unque falsitatis adducere non vacat grauiissi-
ma irreuerentia & contemptu, cum enim veritas la-
titudinem non habeat, sed in indiuisibili consistat,
videlicet in adæquatione dicti ad re, sequitur omnè

Ccc 3. assertio-

assertionē, quæ vera non est omnimodo falsa esse.

3 Iuramentum v̄i cautum sine debita consideratione est peccatum graue & leue, secundum proportionem defectus debite considerationis; Ratio est, nam malitia iuramenti incauti in eo consistit, quod al. quis periculo se cōmittat iurādi falsum. Atqui hoc periculū tanto maius & propinquius est, quāto minus iurans rei iuratæ veritatē cōsiderat & attendit. Ergo.

4 Iuramentum incautum non continet malitiam propriē dicti periurii; Ratio, quia omne periurium pro fundamento habet mendacium. Sed qui aliquid asserit minus considerans, sed subdubitans num verum sit, is non mentitur, cum nihil asserat contra mentem voluntate fallendi. Ergo. Confirmatur secundo: Omne iuramentum assertorium est mortale, iuramentum autem incautum non est semper mortale. Ergo. Idem dicendum de iis, qui per consuetudinem sine aduertentia falsum iurant, non precipue de ierans cum non mentiantur, quia tamē huiusmodi iuramenta de ordinationē quandam habent ideo consuetudo existens causa voluntaria horum iuramentorum aggrauatur ab eis tanquam ab effectibus indirecte volitis.

5 In iuramento assertorio maior vel minor certitudo requiritur pro diuersitate rerum iuramento assertarum. Nam iurans de proprio facto debet habere euidētem certitudinem veritatis, qualis de propriis actibus haberi potest: Sufficit verisimile si maior haberi non possit, etsi postea contingat rem se aliter habere. Si testis deponat in iudicio de facto alieno, requiritur cognitio certa. Iurans aliquem esse dignum ad sacrum ordinem intelligitur, quantum

humana fragilitas nosse finit de persona qualitate.

Non omne promissorium periurium est mortale, sed obleuitatem materiæ veniale fieri potest. Prius pater propter grauem irreuerentiam, cum quis facit, quod Deus in testimonium falsi adductus fuerit, quia autem se aliquid facturum iurauit, siue magnū sit siue paruum, ac postea intermittit, is facit vt Deus in testimonium falsi adductus fuerit. Ergo. Posterior probatur. Violatio noti circa materiam leuem non nisi venialem irreuerentiam aduersus Deum continet. Ergo aliuiolatio iuramenti promissorii circa similem materiam.

N.B. In violatione iuramenti promissorii Deus non in testimonium falsi aut mendacii adducitur, sed solum autoritas Dei in confirmationem infidelis promissionis adhibetur; sic pater iurans se percussurum filium postea intermittens peccat venialiter propter irreuerentiam aduersus Deum propositum bona diuini Numinis autoritate firmatum sine causa immutare.

Iuramentum Amphibologicum licet proprie periurium non sit, (quia alter sensus amphibologicæ verus est, ergo qui illum iuramento confirmat, periurium proprie non committit) mentitur tamen talis, quia exterius loquitur aliter quam in animo sentit grauius etiam contra virtutem religionis, quia vtitur iuramento, vt sit quasi instrumentum alium decipiendi) imò iuramentum Amphibologicum omni culpa vacat, si iusta ira iurandi causa adsit (quia Amphibologicæ locutionis verus sensus verus est; ergo secundum illam postulante

Ccc 4 neces-

necessitate iuramento confirmari potest. v. c. Iudice incompetente, aut non iuridicè interrogate, vel etiam iuridicè interroget, tamen eius intentioni satisfiat ita respondendo) iuramentum tamen amphilogicum illicitum est & quodammodo periurium si sine iusta necessitate fiat, quia vergit in detrimentum humanæ societatis, & si in re graui, erit mortale.

- 8 Amphilogici sermones defendi possunt: V. C. qui pecuniam mutuo sibi datam fideliter soluit, is postea in iudicio conuentus, si aliæ probationes desint, iuratus dicere potest, se hunc mutui contractum non instituisse, intellige tali obligatione, vt bis soluere debeat: ratio; quia consuetudo est inter homines, vt responsio interrogantis intentioni informetur, ideoque aliquis non plus sed hoc ipsum respondere censetur, quod alter interrogat Iudex autem, v. c. solum intendere censetur, an Reus conuentus contractum instituerit, ex quo modo obligatus sit. Ex quibus etiam iudicium ferri potest de doctrina Konradicentis, quod Reus de occultio crimine præter iuris ordinem interrogatus, si neget, intelligendus sit de tali crimine, quod in iudicium venire debet.

NB Si latroni, v. c. pecunias stipulati iuratus promittas, te daturum, in ra mentem retinendo (dabo tibi si debeam) est mendacium & non amphilogia: Ratio, quia verba, cum secundum expressam exigentis intentionem, tum secundum alias circumstantias determinantur ad absolutam remissionem.

- 9 Iuramentum, cui deest iustitia, si sit assertorium videtur veniale. v. c. si crimen occultum proximi sine iusta causa iuratus reueles. Ratio, quia in tali casu iuramentum non confirmat assertio-

tionem vt iniqua est, sed tantum vt vera est, ideoque malitia detractionis per accidens tantum ad iuramentum se habet; Excipe, nisi ea directa intentione detractionem, mortalem iuramento confirmes, vt facilius ei fides habeatur; tunc enim nomen Dei assumitur vt instrumentum ad grauem iniuriam proximo irrogandam, quod magnam irreuerentiam continet. Item hæc circumstantia in confessione manifestanda.

NB. Iuramentum promissorium de re mortaliter mala continet mortalem irreuerentiam ob iustitiæ defectum, vt si iures, te hominem occisurum; At vero de re venialiter mala continet tantum irreuerentiam malam, vt si iures, te puerum non ita meritum castigaturum: Ratio, quia tantò maior, vel minor irreuerentia Deo irrogatur, quantò maius vel minus peccatum est, cuius committendi propositum Dei autoritate confirmatur.

NB. Si quis rem malam, quam iurauerat, postea opere compleat quasi ex obligatione iuramenti pertinet id ad superstitionem & zelum, sed non secundum scientiam, simplicitas tamen à mortali excusat.

Iuramentum de opere vel omissione indifferen-¹⁰ te, aut repugnante Euangelicis consilijs, per se loquendo est veniale ob iustitiæ defectum. V.C. si iures, te non futurum religiosum, te hodie non ieiunaturum; Ratio, est enim irreuerentia, sed non grauis.

Iuramentum, cui iudicij discretio deest, quia sine¹¹ necessitate tantum fit, veniale est, quia leuem irreuerentiam continet, dummodo iurans sufficientem cautionem adhibeat, vt, quod iuramento affirmat, Ccc 5 falsum

falsum non sit. Qua ratione mercatores excusantur a mortali periurij crimine, quando iurare solent tantidem vel pluris sibi mercem constare, quanti deventant, licet aliquod lucrum interim reportent, quia tale iuramentum (licet indiscretè prolatum) potest tamen habere verum sensum, videlicet aestimare etiam labore periculo V.C. tanti vel pluris sibi constare.

12 Crimen periurij grauissimum, grauius adulterio, homicidio Deum ultorem habet, apud magistratum tamen non habet pœnam corporalem sed arbitriam. Clericus periurus conuictus deponendus sed ante iudicis sententiam nulla pœna canonica seu censura incurritur.

13 Homines simplices non satis distinguunt inter iuramentum, blasphemiam, & maledictionem. Nam maledictio, est mali alicuius imprecatio, quæ si Deo fiat, blasphemia appellantur, hominibus facta, quatenus licita vel illicita sit dixi lib. 2. tract. 3. c. 8. nu. 6. Iuramentum autem est explicita vel implicita diuini Numinis inuocatio, ad alicuius dicti confirmationem. De eo temerè prolato si homines in sacra confessione se accusent, intelligere debet confessarius an verè, an falso iurauerint; Si verè, plerunque non est mortale, si verò dicant falsum iuramento se affirmasse & quidem scienter ac deliberatè, grauis culpe rei censendi sunt.

Ad grauitatem iuramenti falsi aut temerè concepti etiam pertinet, si aliquis per execrationem iurauerit. Moriar; Deus mihi propitius non sit, Gott straff mich. Diabolus me rapiat, nisi verum sit, quod dico; Si tamen aliquis tali iuramento confirmet, quod scit, aut certo credit verum esse, non debet mori.

moralis peccari damnari per se loquendo & scandalo cessante. Nisi frequenter ita iurando animaduertas, sibi malam consuetudinem ingenerari, per quam denique ad periuriam perueniet.

TRACTATUS IV.

De Voto & voti relaxatione.

CAP. I.

De nomine ac definitione voti.

Votum definitur promissio deliberatè Deo facta de meliore bono.

NB. Promissio (non nudum propositum) procedens ex voluntate se obligandi, ita ut promissario videlicet Deo ius acquiratur. NB. Vouens, & ignorans vim & essentiam voti non vouit, quia incogniti nulla voluntas.

Qui vouet animo se obligandi, quam vis non exequendi vere obligatur, non sicuti re ipsa accidere potest, ut aliquis castitatis voto obstrictus sit, castitatem tamen non seruet sic etiam hæc duo voluntate separari possunt, ut aliquis voto obligatus esse velit ad seruandam castitatem, non tamen obligationi satisfacere.

NB. Votum secundum speciem & substantiam quam ex obiecto præcise accipit, est actus bonus ex virtute religionis. Interim verò fieri potest, ut prauæ operantis circumstantia vitietur, ideoque secundum individualement rationem actus simpliciter vitiosus existat, sic votum dâdi Eleemosynas motus vano desiderio religione voti tenetur, quia licet malè vouerit, vota tamen bene implere potest, & licet talis actus
vouen-